

מא א והא דאמר רבא בריא אינה בטילה היינו כגון דג טמא כו' עד או גיד הנשה כו'. כתב הר"ר יונה זאקס והיתר שלו שער כ"ה סי' י"ג דעיקר גיד הנשה דהוה צריה אינו אלא אותו מקלט גיד הפנימי שעל הכף בלעד והוא צרוח ארבעה אצבעות ¹²³⁴⁵⁶⁷ גדול ושי אצבעות צבצב גדול וצפחות מרוחצ גודל צדי וטלה וכו'.

ג ודוקא כשהבריא שלם אז לא בטלה אבל מרוסקין בטלה. וכן כתב רבינו לקמן דין דג טמא סימן נ' דאם הדג מרוסק אין עליו דין צריה וצטיל בששים. וצריך לומר דהא דאמרין דאם נתרסק הצריה צטלה בששים מיייר צטלה נשאר שם שיעור חתיכה הראויה להתכבד, דאם נשאר שם שיעור חתיכה הראויה להתכבד ודאי אינה צטלה צט' דנהי דמשום צריה ליכא מכל מקום איכא משום חתיכה הראויה להתכבד. ג ועוף טמא קרוי בריה אפילו במותו. צפרק גיד הנשה (קצ ע"ב) אמר רב אכל

נפתנסך לע"ז, וצריך ששים כיון שנתערב זה בזה ולא סגי ברוב. וכן מין בשאינו מינוי הואיל ונימוחי צריך ששים בהיתר. וכלל הכי הוא, אם מכיר האיסור יסיר אותו ואם אינו מכירו כגון שהופרך לחתיכות קטנות במל בס' והכל מותר ואין צריך להסיר כלל כדפרישית לעיל.

מא. והא דאמר רבא בריא אינה בטילה, היינו כגון דג טמא שהוא שלם או עוף טמא או זכוב או גיד הנשה כשהוא שלם, אם אחד מאלו נפל בהיתר, אם מכירו יסירו והמעם בטל בששים אם נתבשל בהיתר. ואם אינו מכירו אינם בטלים דבריא לא בטיל אפילו באלף. ודוקא כשהבריא שלם אז לא בטלה יאכל מרוסקים בטלים. ועוף טמא קרי בריא אפילו במותו. והא דאמרין בפרק אלו הן הלוקין (טז ע"ב) ריסק ט' נמלים ואחד חי, לאו דוקא חי אלא שלם. אבל מקצתן חתוכין אפילו

מקורות וצינונים ^ו והא וכו'. כל הסימן מסה"ת סי' נ (דט"ו ע"א) בשינויים קלים.

נפור טהורה צחיה צל שהוא צמיתה צחיה וטמאה צין צחיה צין צמיתה צל שהוא, ופי' רש"י אכל נפור טהורה צחיה צל שהוא משום אצר מן החי. צמיתה צחיה דנצילה אכילה כתיבה וכל אכילה צחיה צר מאצר מן החי דרציה קרא וקפיד לאצר לחודיה. וטמאה צין צחיה צין צמיתה צל שהוא חייב דצריה הוא ולא צריכה שיעור כדמתן צאלו הן הלוקין צאכל נמלה כל שהוא חייב משום דהוי כצרייתה אלמא צריה אסורה צל שהוא צל לאו דנצילה ליכא חיוצא משום צריה דכשנצרה לא היה עליה שם של נצילה הלכך אלאו דנצילה לא מחייב עד כות עכ"ל. והתוספות והרא"ש ז"ל כתבו שם עוד טעם אחר למה עוף טמא קרוי צריה יומר מנצילת עוף טהור. והר"ן ז"ל כתב שם גס כן עוד טעם

^{אוצר החכמה}

[נ] ואם נתבשל עצם בחלב או עצם של טריפה בתבשיל בשר או בבשר, נראה אם נתייבש העצם הוי כעץ בעלמא ואינו מזיק ואם יש בה ליחלוחית אז צריך ששים. ואין ראיה ממה דאמרין במסכת חולין (קיד ע"א) שאין מלקיות על העצמות, היינו דוקא לענין מלקיות אבל לענין איסור והיתר לא. ותדע הא גם לענין גידין אם אוכלו אינו עובר עליו בלאו ואין מלקין. עכ"ל הגה"ה.

מא [א] ואפילו אם נאסר כבר התערובת ונתרסק אח"כ, מתבטלין. ודוקא שנתרסק הבריא והחתיכה בשוגג, אבל במזיד שכיון לבטל אסור למי שכיון לבטלם. ומיהו אעפ"י שנחתכה חתיכה אחת אין תולין לומר שהאיסור נתחתך ונתבטל ויהיו כולן מותרות, אלא אותה חתיכה שנחתכה

לבד מותרת ממה נפשך, דאם היא של איסור כולן מותרות, ואם אינה של איסור הרי היא לבדה מותרת והשאר אסורות. ואפילו נחתכו רובן אין תולין שהאיסור הוא מהרוב שנחתכו, אלא כל הנחתכות מותרות והשלימות אסורות. יורה דעה סי' ק"א.

[נ] ואפילו נחתכו רובן לא אמרין איסור ברובא איתא. ואע"ג דבכל דוכת' תלינן ברוב, יראה דהכא איכא למימר אדרבא כל שנשתנה מקדמותו מן הרוב הוא והוה כמו דכל דפריש מן רובא קפריש ונמצא האיסור שהוא המיעוט לא נשתנה והופרש מקדמותו. מהרא"י ז"ל.

שערים המצוינים

א. בד' בסיליאה בלבד צריך. וכ"ה בסה"ת. ב. בד' קראקא ודפוס מהרש"ל נוסף: בעין. וליתא בסה"ת. ונתקשה בזה מהרש"ל וכתב 'בס' אינו וכן עיקר'. ג. בכת"י לית הואיל ונימוח. וכ"ה בגליון ד"ל בשם ס"א: וכן מין בשאינו מינו צריך ששים בהיתר אפילו בדבר יבש ע"כ. וכ"ה בסה"ת אלא ששם: אבל מין וכו'. ד. לפנינו הוא סתמא דגמרא. וכבר עמד ע"ז במנח"י. [בד' קושטא והא דאמר בריה. ובכת"י אחד: והא דאמר בריא]. ה. ע"י להלן סי' מב הגש"ד ודאשומן של גיד קאי התם וכו'. אבל הגיד עצמו אין בגידין בניט. ועי"ש גם מש"כ לענין זכוב. ו. 'אבל מרוסקין בטלים' כ"ה בכת"י ובדפוס וי' ובלובלין [בדפוסים הנ"ל בסוגריים לרמוז דיש דל"ג] והכי גריס מהרנ"ש. וליתא בד' קראקא ובדפוס מהרש"ל. ומסתברא שכל מה שלא גרסו ליה הוא משום שכפול הוא להלן: אבל מקצתן חתוכין וכו'. ז. ועפ"ז כתב הב"ח סי' צט ס"א דיש להחמיר בעצמות הרכין של איסור לצרפן עם האיסור. דלא כהשו"ע שם. וכ"כ בשו"ת הב"ח החדשות סי' יז. ח. 'והיתר' כנ' יתיר. ט. כך בדפוס וי'. [וכן נכון. ע"י רמב"ם פ"ד מהל' מא"א הי"ח]. בד"ל ושאריו: אם אוכלו עובר עליו. י. מאי על הגהה דלעיל. יא. וכ"ה בהגהת רבינו בל"ו שערים שער יח. עי"ש הלשות.

[ג] והא דקיי"ל דבריא לא בטיל לאכול הגוף הבריא כשנתערבה ואינה ניכרת, ה"מ בששים כשאר איסור אבל בט' מאות וששים בטיל, כדאיתא בירושלמי במסכת תרומות (פ"י ה"ה).

ואין ללמוד מכאן לחמץ בפסח ולסתם יינם שהוא במשהו א"ז פרק בתרא [דע"ז].

[ד] בסי' אשר"י בפרק גיד הנשה וז"ל, בריא שכתתה או נתרסק אחד מאיבריה תו לא מיקרי בריא ובטילה בס'. עכ"ל. [ה] ואם נתנבלה מכח שחיטה אינה בטילה דהא לא באתה לכלל היתר מעולם. דהא קודם שחיטה בחזקת אבר מן החי עד שנשחטה. עכ"ל. וצריך עיון כי בפנים

משמע להיפך.

[ו] אבל טיפת חלב כו'. זה אחד ממקומות האיסור והיתר שאין יודעין שיעורם.

שלישי. ונלמתי לכותנן והרובה לעמוד על הדבר יעין ס'. וזה דאמרינן פרק אלו הן הלוקין ריסק ט' נמלים ואחד חי כו'. צפרק אלו הן הלוקין אמרינן ריסק ט' נמלים ואחד חי והשלימן לכזית לוקה שש חמש משום צריה דשרץ [אוצר החכמה]

כולן ישנן עם ההיתר, אם יש שם ששים בהיתר בטיל בששים. ועוף טהור שהוא נבילה או נאסר מחמת בליעת איסור, או דג טהור שנבלע בו איסור, אינו קרוי בריא. וכן פסק ר"י. וכן איתא בפ' גיד הנשה (קב ע"ב) שצפור טהורה שנתנבלה או נטרפה אפילו שלימה אינו קרוי בריא.

מיהו בשר הנבלע מחלב ונאסרה לפי שאין שם ס' לבטל הבלוע, אינה בטילה, דאפילו אם נתערבה באלף של היתר הכל אסור כשהחתיכה קצת גדולה ונכרת קצת בחלב. משום דחשוב וראוי להתכבד ימחמת איסור. וזו אבל טיפת חלב שנפלה על חתיכת בשר, אם יש שם ששים לבטל הטיפה, במילה, דטיפה

צ"ק (נד ע"א) גבי כלים שצירתן זו היא מיתמן. וכן כתבו החוס' צפ' גיד הנשה (זו רע"צ) ושאר פוסקים.

ה אבל מקצתן חתובין אפילו כולן ישנן עם ההיתר כו'. כוונתו הוא דלא אמרינן צריה אינה בטילה אלא דוקא

כשהצריה שלם אז הוא לא בטל, אבל נתרסק או נחתך אפילו נשאר כל האיסור צקדירה עם ההיתר ולא נורק לחוך, מכל מקום כיון שאין מכיר האיסור הרי הוא בטל צפ' אם יש שם ס' צהימר. ומה שכתב אצל מקצתן חתובין כו', יש לפרש כוונתו צה על כמה פנים, האחד הוא שכבר ידעת מה שכתב ריב"ה ז"ל צטור י"ד סימן ק"א וז"ל, ומיהו אף על פי שנחתכה חתיכה אחת אין חולין לומר האיסור נחתך ומתבטל ויהיו כולן מותרות אלא אותה שנחתכה לצד מותרת ממנה נפסק דאם היא של איסור אף כולן מותרות ואם אינה של איסור הרי היא לצדה מותרת והשאר אסורות ואפילו נחתכו רובן אין חולין שהאיסור הוא מן הרוב שנחתכו אלא כל הנחתכות מותרות ושלימות אסורות ע"כ. וכתב עליו מהרש"י ז"ל צהגהות שערי דורא צסימן זה (הג' צ). ואע"ג דנכל דוכתא תלינן צרוב, יראה דהכא איכא למימר אדרבה כל שנחתכה מקדמותו מן הרוב הוא והוא כמו כל דפריש מצרוב קפריש ונמלא האיסור שהוא המיעוט לא נשתנה והופרש מקדמותו ע"כ. והשתא אם נשוא דעת רבינו עם דעת ריב"ה

שערים המצוינים

א. בכל כהנ"י ובד' קושטא ונכרת בחלב וגם זה לא מובן, למאי בעינן שתהא נכרת בחלב שנאסרה ממנו. ובהגש"ד שבד' קושטא פירש: כשהחתיכה קצת גדולה וניכרת בחלב, פירוש שהחתיכה גדולה כ"כ שהיא ראויה להתכבד. עכ"ל. וגם זה תימה. ועי' להלן עמ' קנ הע' א. ב. נדצ"ל ראוי. ג. 'מחמת איסור' כ"ה בכל הדפוסים. בד' בסליאה נ"ב ס"א אינו. ד. ר"ל הטיפה בטלה. ה. או"ז קצר סי' קצו [נדפס בצד ה'גדול' סי' רסד]. ועי' לעיל סי' מ הגש"ד י. ודעת השערים להלן סס"י מב דאפילו באלף לא בטיל. ז. קיצור פסקי הרא"ש סי' לה. ז. הב"ח רס"י ק ומחצית השקל שם סק"ד פירשו דסובר בעל ההגהה דכל שלא נשחטה כראוי לא מקרי נבילה רק דין אבר מן החי יש עליה. ועי' מנח"י שתמה הא להדיא אמרינן במתניתין דכל שלא נשחטה כראוי נבלה היא והוא מוסכם מכל הפוסקים. ובדרך אחרת פירש במב"ש. וכתב הב"ח שם אכן לית דמשגח על כך הגה"ה ובהגהת שערי דורא גופיה לשם (סי' מ אות ו) כתב הלכה למעשה שהיה ר"י שוחט הרבה תרנגולים לחופה ומצא הסכין פגום ונתערבו והתירם ר"ת מטעם דלא הוי חתיכה הראויה להתכבד ולדעת הג"ה זו היה לו לאסור את כולם מטעם בריה כיון דהיה ספק אם נשחטה כראוי ונתערבה אלא ודאי דכל עוף טהור שנאסר אין לו דין בריה אף בנאסר מכח ספק שחיטה ראויה. ח. הגהה זו נמצאת על הגליון בד"ו שכד ומשם בד"ל. והיא הגהה על ההגהה הקודמת. ועי' כנה"ג סי' ק הגב"י ג שהבין שכונת ההגהה לטענת הב"ח שהבאנו בהג' דלעיל. ובמב"ש הבין באופן אחר, שכונת ההגהה שמשתיימת לשון השערים צפור טהורה שנתנבלה וכו' משמע איכא. ומלשון 'בפנים' משמע כהמב"ש. ט. פירוש, שאין אנו יודעים לפרש את דברי ספרנו הקרוי 'איסור והיתר'. 'שיעור' במובן של פירוש, כמו 'שיעור הדברים'. עי' מש"כ להלן עמ' קנ הערה א. ובתורת האשם פירשה לפי מה שפירש מוהר"ר קאפיל [הובא בהע' הנ"ל] דיש חילוק בין נשפך הרבה חלב על החתיכה לבין נשפכה טיפה. איז יודעין שיעור. ר"ל איז יודעין מהו הרבה. י. והו"ד בב"י סי' מ.

ז"ל דלעיל נדון זה ונאמר שאין ציניהם ממלוקת, א"כ צריכין לומר שזה שכתב אצל מקצתן מחוכין כו' עד בטל צס', לא צעי למימר דמקצת חתיכות נחתכו ומקצתן נשארו בשלמותן ואז האיסור בטל צס' וכולן מותרות, דאם כן הוא סותר מה שכתב ריב"ה ז"ל ואם נחתכו מקצת חתיכות אין תולין לומר האיסור נחתך ומתבטל ויהיו כולן מותרות אלא אותן שנחתכו לצד מותרות ממה נפשך והשאר אסורות כדלעיל. אלא צעי למימר דכל החתיכות שנחתכו כולן נחתכו כל אחת ואחת נמקצת. כלומר דאפילו לא נחתכו לגמרי אלא נחתך מכל אחת ואחת קצת אפילו הכי שז' אין עליו שם צריה וצטל צס'. כמו שיתבאר לקמן בדין דג טמא סימן נ'. אי נמי מיירי דלא נחתכו אלא מקצת חתיכות לצד ומקצתן נשארו בשלמותן, ואז אותן שנחתכו לצד צטלים בששים ומותרות ממה נפשך והשאר

אוצר החכמה

שיערים המצוינים

א. א"כ חשיבות וכו' עם שאר חתיכות מותרות. נוסח זה הוא נוסח ד' לובלין של הרנ"ש עליו מבוססת מהדורתנו. והוא שזה [בשינויים קלים] לנוסח כהנ"י וד' קושטא ודפוסים מהרש"ל. אלא שנוספה בו בד' לובלין השורה: ואם אין שם ס' לבטל הטיפה אז החתיכה אסורה. וכ"ה בד' מהרש"ל בשם ס"א. כנראה הוסיפוה כדי שיהיה מובן ההמשך ובטלה ברוב וכו', שהרי אם יש בה ס' הרי אין צריך לבטלה. ועי' מהרש"ל שהרגיש בזה וכת' שגם הני נוסחאות דל"ג לה, לכך נכתבו. והדברים בלתי מובנים כאשר יראה המעיין. לא מובן מה הלשון אומרת 'א"כ חשיבות של ראוי להתכבד אינו מחמת האיסור הנבלע' ולא מובן הכתוב בסיפא 'ואין שם ס' וכו' החתיכה אסורה ובטילה ברוב', הא קאמר ברישא דחתיכת בשר שנאסרה מבליעת חלב חשיבה ראויה להתכבד. ובתורת האשם עמ' רסה כתב שמכא סתירת סיפא לרישא פירש מהרש"ל [באו"ש עי"ש] דיש חילוק בין נפל הבשר לחלב, דאז דיינינן בבשר דין חהר"ל, ובהכי איירי רישא ור"ל דהיינו מש"כ שם 'כשהחתיכה קצת גדולה ונכרת בחלבין', לבין נפל חלב על הבשר דלא דיינינן חהר"ל, ובהכי איירי סיפא. ובשם מוהר"ר קאפיל כ"ץ כת' דרישא מיירי שנפל הרבה חלב על החתיכה שניכר ונחשב גם מחמת החלב וסיפא מיירי שנפלה רק טיפה. וכ"ז צ"ע. ונראה שלזה נתכונה הגהה ו' זהו אחד ממקומות האיסור והיתר שאין יודעין שיעור ר"ל שאין יודעין פירוש הדברים. ונוסח זה היה כפה"נ גם לפני האו"ה כלל כה ס"י ט שפירשו כך: מפני מה אנו אומרים שהטיפה בטילה בחתיכה משום שהטיפה אינה ראויה להתכבד, אע"פ שהחתיכה כן ראויה להתכבד, דחשיבות של ראויה להתכבד אינו תלוי בדבר הנאסר אלא בדבר האוסר ולכן אף החתיכה עצמה מותרת. וג"ז דחוק, מאי קמ"ל. [נמה שהקיפו באו"ה לשון זה בסוגריים והוסיפו 'בשע"ד נ"ב במ"ס אין זה', כנ' תוספת היא שהוסיפו בדפוסים המאוחרים עפ"י דפוסים שע"ד, ובדפ' ראשון של האו"ה לא נמצא כן]. ואולי לזה נתכון הרנ"ש שכתב על דברי האו"ה 'וע"ש כי צריך עיון'. אבל פשרן של דברים הוא [והרגיש בזה הר"ב שיערי בינה] שמן אבל טיפת חלב וכו' עד סוף הסימן הבא מקורו בסה"ת ס"י נ, ומשם נוכח שכל הלשון מן א"כ חשיבות עד עם שאר חתיכות מותרות אין מקומו כאן אלא בסימן הבא אחרי הכתוב 'והכי הוה המסקנא דחתיכה של היתר שנאסרה מחמת בליעת איסור כיון שאין האיסור מחמת עצמו'. שעל זה קאמר שכיון שהחתיכה עצמה אינה אסורה אלא מחמת בילוע, והבילוע אינו ראוי להתכבד, א"כ חשיבות של ראוי להתכבד אינו מחמת האיסור הנבלע ובטילה וכו'. ולא קאי על בב"ח. והרי לשון סה"ת: אבל טפת חלב שנפלה על חתיכת בשר אם יש ס' בחתיכה [כ"ה בכת"י וכצ"ל] לבטל הטפה מותרת כדתנן פרק כל הבשר דטפת חלב אינה ראויה להתכבד וכמו כן כל דבר שבמניין וכו' ואם חתיכה היתר נאסרת מחמת בליעת איסור בטלה בשאר חתיכות כיון שאינה אסורה מחמת עצמה כי אם מחמת בליעת איסור אם כן חשובה שראויה להתכבד אינו מחמת איסור הבילוע ובטלה ברוב ביבש בצונן או בס' אם נתבשלה עם אחרות ולא דמי לחתיכת בשר בחלב וכו'. ולפי"ז הנוסח הנכון בספרנו הוא: אבל טיפת חלב שנפלה על חתיכת בשר, אם יש שם ששים לבטל הטיפה, בטילה, דטיפה אינה ראויה להתכבד. כדתנן בפרק כל הבשר דטפת חלב אינה ראויה להתכבד. ונראה שלפני מעתיק ספרנו היה נוסח משובש של סה"ת. שכן מצוינו בספר הרוקח ס"י תפ ובס' עץ חיים לר"י חזן מלונדרין ח"ב עמ' סא ובס' נייר הל' או"ה עמ' ריט, לשון ספר התרומה כמו שהוא בספרנו. ש"מ שהיה נוסח כזה נפוץ בזמן הראשונים. ודפוסים וינ' גרסי: אבל טיפת חלב וכו' אם יש ס' לבטל הטיפה בטילה דטיפה אינה ראויה להתכבד ובטילה ברוב ביבש או בצונן או בס' אם נתבשלה בחתיכות מותרות. וכ"ה בד' קראקא אלא ששם ליתא דטיפה אינה ראויה להתכבד ובטילה. וה"ז מעין גירסת ספרנו. כנ' הרגישו המעתיקים שיש כאן יתור דברים והשמיטו חלקם. אבל גם הנשאר משובש. ב. בד' לובלין וד"ו או בצונן. וטס"ה וליתא בד' מהרש"ל ובד"ק ובכתה"י ובסה"ת. ג. ששינוי בדף קח ע"א טיפת חלב וכו' אם יש בה בנ"ט אסור. הא אם אין נ"ט בטלה. (הר"ב ש"ב). ואם לזה הכונה צ"ב הא בב"ח בנתינת טעם תליא. גם צ"ב מאי קמ"ל דטיפה אינה חהר"ל. ד. כתב בד"מ ס"י קא אות ב מכאן דס"ל לשערים דחהר"ל אינה בטלה אף בשא"מ, דמשמע אי הוי ראוי להתכבד לא בטיל. ה. עי' במקו"צ שלשון רבינו הוא לשון סה"ת.